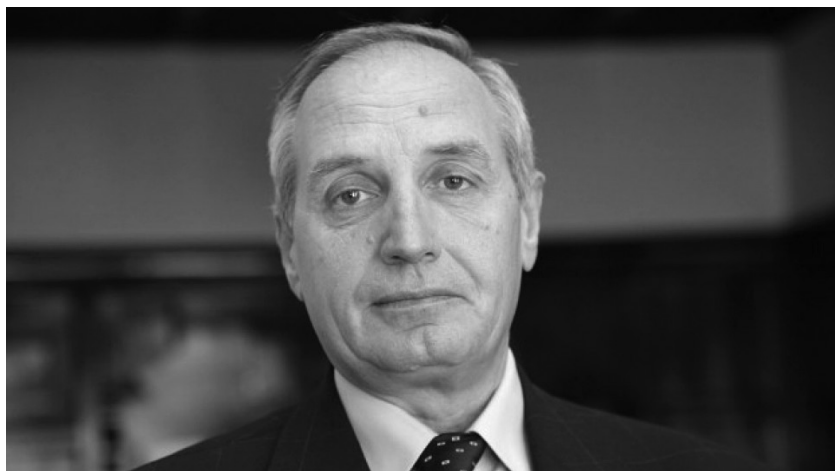

ЕДИН МУСКЕТАР
В БЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЧЕСКА НАУКА
Професор Светлозар Елдъров на 65 години!

*Полковник о.з., професор д-р Димитър Минчев,
председател на Българската национална комисия
по военна история (БНКВИ), организация на ЮНЕСКО*

Проф. дин Св. Елдъров

Не мога да повярвам! Сякаш беше вчера, когато в самото начало на 1981 г. се срещнахме за първи път в двора на Националния военноисторически музей на бул. „Скобелев“ 23 в центъра на София, където тогава се намираше и Институтът за военна история (ИВИ) при ГЩ на БНА. След тежкия конкурс четирима успешни кандидати сформирахме личния състав на Секцията по националния въпрос в ИВИ – ГЩ. Тогава всички бяхме млади, но Светлозар Елдъров беше най-младият от нас. Аз бях на 35 години, млад капитан, от две години батальонен командир в Брезник, но с четиригодишен мандат като секретар-преводач на българския военен аташе в Белград и три години слушател във Военна академия „Г. С. Раковски“ преди това. Историята за мен беше поле, което тепърва щях да изучавам и да овладявам. Току-що завършил следването

си в Историческия факултет на СУ „Климент Охридски“, с диплома, на която масилото едва беше изсъхнало, и само на 24 години, Светлозар Елдъров ме впечатли още на конкурсните изпити, но и след това със своите познания, с увереността и лекотата, с които боравеше с дати, имена и факти, със задълбочените анализи на историческите събития и процеси, но най-вече с чувството на лична ангажираност, с което коментираше научните въпроси, особено по националния въпрос.

За късмет със сътрудниците на новата секция си допаднахме по характери и интереси и в следващите седем години бяхме не само колеги, но и приятели. Помагахме си за попълване на знанията ни кой с каквото може – аз по военните въпроси, те по историческите. Дружахме и извън стените на институцията. Въпреки младостта си, по проблемите на Македония и Одринска Тракия Елдъров беше всепризнат авторитет. Със знанията и с отговорното си отношение към научните и служебните задачи респектиреше дори старшите офицери от ръководството на института. Той пръв написа кандидатската си дисертация, пръв я защити, беше секретар на редколегията на колективния труд за военната подготовка и провеждане на Илинденско-Преображенското въстание, ръководеше Клуба на младия военен историк, участваше в научни конференции, пишеше статии за Военноисторически сборник и други издания, които се приемаха добре и от редакторите, и от читателите.

На мен лично той много ми помогна при избора и разработването на дисертационната ми тема за участието на населението в Македония в българската армия по време на Първата световна война. Случвало се е до късна вечер да гостува у дома, да изнася същински лекции и беседи, да коментираме заедно архивни документи и разни книги.

Истинско преживяване беше, когато цялата секция вкупом отивахме да работим за по няколко дни в Централния военен архив във Велико Търново или да участваме в конференции извън София. Изобщо, макар и малка, нашата секция беше изключително сплотена и тъкмо на тази колегиална и приятелска атмосфера до голяма степен се дължаха научните ни успехи в онзи период. А и не само научни. Няма да е пресилено да споделя, че тогава, в младостта на живота и науката, дори в такава сериозна институция като ИВИ – ГЩ, ние се чувствахме като мускетарите от романите на Александър Дюма. Като неговите герои и ние се борихме всеот-

даино за справедлива кауза, каквато виждахме в историческата истина за освободителните борби на Македония и Одринско. Нашият д' Артанян беше Светлозар Елдъров – не само с младостта си, но и с дързостта, която не се страхуваше да проявява дори пред началството, щом вярваше в правотата на своите убеждения и действия. Ех, славно време беше то! Кога тъй бързо отлетя...

За разлика от другите колеги в секцията още от самото начало на съвместната ни работа аз знаех нещо, за което те първоначално нямаха и представа. От документите във връзка с конкурса и назначаването ни бях разбрал, че бащата на Св. Елдъров, бивш офицер, по-възрастен от мен, е родом от с. Зорница, Ямболско, т.е. от моето родно село. Макар да не го познавах лично, защото и той, и аз отрано бяхме напуснали родния дом, нямаше съмнение, че сме роднини, всъщност втори братовчеди. Бях чувал също, както и мнозина от онзи край, за големия българин Георги Елдъров, католически свещеник на висок пост във Ватикана, чичо на моя млад колега. От майка ми знаех нещо и за някогашния архиепископ Михаил Миров, също от с. Зорница, който ни свързваше в тази роднинска връзка. Затова с болка изживявах несправедливия натиск, на който по-късно беше подложен Светлозар Елдъров от среди във и извън ИВИ – ГЩ. Прави му чест, че не се пречупи и устоя.

По-късно, когато след промените Св. Елдъров беше за близо две години в Рим, ние поддържахме кореспонденция, той ми пишеше за следването си там, аз го държах в течение за промените при нас. Когато в края на 1990 г. излезе първата ми монография „Военнореволуционната дейност на полковник Петър Дървингов (1898-1918)“, веднага му изпратих екземпляр, за който той направи отзив в католическия бюлетин „Абагар“. Когато през пролетта на 1992 г. Св. Елдъров се завърна в София, нашият институт току-що беше трансформиран в Национален център за военна история и премина на подчинение към Министерството на отбраната. Като зам.-директор направих всичко възможно той отново да постъпи при нас. Събрахме се старите колеги и приятели пак заедно, мускетарският дух отново ни сплоти и с още по-силен плам извадихме шпагите за нови научни подвизи. Веднага издадохме стопирания при предишното управление колективен труд за военната подготовка и провеждането на Илинденско-Преображенското въстание, написахме и нов – за националноосвободителните борби на българите от Македония и Одринска Тракия по време на Балканската

война, една след друга се заредиха авторските ни монографии.

За съжаление времето беше разделно и бурно, появиха се недоброжелатели отвътре и отвън, намесиха се политически влияния и интереси: стигна се до болезнена временна раздяла. Но моят колега, приятел и роднина отново преодоля всички изпитания на времето и съдбата. През 1996 г. за известно време житейските и научните ни пътища отново се разделиха – той премина на работа в Института за балканистика при БАН, аз получих стипендия и възможност да специализирам магистратура в Университета на националната отбрана (Индустриален колеж на въоръжените сили) във Вашингтон, окръг Колумбия, САЩ. Но и в следващите години, особено във връзка с националното честване на 100-годишнината на Илинденско-Преображенското въстание през 2003 г. или на други кръгли годишнини и юбилеи от българската военна история, имахме възможност да си сътрудничим и да работим заедно. От самото начало под една или друга форма Св. Елдъров, вече като доцент, а после и като професор, ми съдействаше във връзка с целите и задачите на Българската асоциация по военна история и особено на Българската национална комисия по военна история (БНКВИ), пълноправен член на Международната комисия по военна история при ЮНЕСКО, чийто председател съм аз. Неговата подкрепа с оригинални идеи или лично участие винаги ми е била от полза. Мога да свидетелствам, че мускетарският дух не го е напуснал и сега. Като научен секретар на БНКВИ проф. Елдъров отново е готов за научни подвизи в името на историческата истина.

В качеството ми на председател на БНКВИ, но и като дългогодишен колега и приятел на проф. Светлозар Елдъров, за мен е чест да го поздравя по случай 65 години от рождението му и 40 години от началото на научната му дейност. Впрочем последната годишнина съвпада и с началото на моя път във военноисторическата наука и раждането на незабравимата Секция по националния въпрос в някогашния ИВИ – ГЩ, която ни събра в юбилейната 1981 г., когато чествахме 1300-годишнината на българската държавност. Затова настоящият сборник на Издателство ИВРАЙ излиза по инициатива и под егидата на БНКВИ. Той се състои от три тематични части. В първата читателят ще има възможност да види проф. Елдъров през погледа на негови колеги и приятели, с които е работил през годините в различни научни институции – Института за военна история, Националният център за военна история, Института

за балканистика, Македонския научен институт, Тракийския научен институт. Текстове на проф. Тодор Петров, проф. Трендафил Митев, проф. полк. о.з. Сево Явашчев, доц. Стоян Германов, доц. Антоанета Балчева и д-р Ваня Стоянова открояват не само личния принос на нашия колега към тези авторитетни научни институции, но изтъкват и тяхното място и значение в развитието на българската наука и в обогатяването и укрепването на националната историческа памет.

Във втората част под формата на документално интервю, взето от съставителя и издателя на сборника Райна Константинова, редактор на Военноисторически сборник през 80-те години на XX в. и на редица други издания след това, в които повечето от нас са направили първите си стъпки в научнопубликационната дейност или са се утвърдили като автори, проф. Св. Елдъров разказва за родовете си корени, образованието и научния си път, споделя впечатленията си от институциите, редколегии, екипите и хората, с които е работил, прави достойно свое дългогодишен и разностранен опит като учен, изследовател, автор, редактор, съставител, участник в конгреси, конференции и кръгли маси, сценарист на документални филми, неуморен популяризатор на историческата памет в медиите. Сборникът завършва с впечатляваща не само по обем, но преди всичко с разнообразието на заглавията библиография на научните публикации на проф. Елдъров, професионално подготвена от д-р Снежана Радоева, доскоро директор на Военноисторическата библиотека във Военна академия „Г. С. Раковски“ и наша отколешна колега и съратник.

Сборникът „Историята на Историка“ по случай 65 години от рождението и 40 години от началото на научната дейност на професор д.ист.н. Светлозар Елдъров, съставен и издаден от Издателство ИВРАЙ, е скромна, но обективна оценка за отдаден на историческата наука колега и приятел.

За много години, Професоре! Продължавай все така по мускетарски своя път в историческата наука!